

COSINZEANA

PROPRIETAR: Dr. SEBASTIAN BORNEMISA

REDACTOR: Dr. NICOLAE DAMIAN

Anul - IV. Nr. 51-52.

Abonamentul: Pe an 12 cor. Pe 1/2 an 6 cor.
România 30 lei. - America 3 dolari. - Germania 15 M.

Orăștie, la Crăciun 1914.

MORȚII

NOȘTRI

† Horățiu C. Deac, prof. la preparandia din Gherla, mort în războiu.

† Romulus Damian, (cel din stânga), rigorosant în drepturi, căzut în luptele din Sârbia.
(La dreapta e fratele său mai mare, dus în luptele cu Rușii). - (Vezi la „Rânduri mărunte”).

22 OCT. 2

Steaua sus răsare

și-i din ce în ce mai frumoasă, mai strălucitoare și mai plină de lumină... În strălucirea ei dumnezeiască, aruncă fășii de lumină peste văi, peste codri, peste vârfuri de munți și în visul oamenilor din noaptea sfântă a Nașterii Mântuitorului, prelinge, odată cu raza ei caldă, gânduri noi și îndrăznețe, iluzii mari și fermecătoare și o credință mai vie și mai puternică, decât ceea, pe care am avut-o.

Steaua sus răsare, steaua norocului nostru și a visurilor popoarelor, și noi privim la ea încrezători și buni, cuminți și blânzi, privim să vedem unde s'oprește, de-asupra căror coline, de-asupra căror codri? Acolo e mântuirea și-acolo se înfiripă în zilele acestea mari, cum n'au mai fost pe lume, o viață nouă, o soartă mai bună, mai ademenitoare și mai plină de promisiu.

Ochii noștri privesc cu sfینتہ la ea, cum se desfășoară din greul norilor, cum crește și cum luminează clipă de clipă mai mult și tot mai mult...

Ce strălucitoare e! Și cât de departe luminează ochiului cuminte și cât de mult spune celuia, care a crezut și care a așteptat-o.

În sufletul nostru se 'nchiagă imnuri de bucurie și 'n noaptea sfântă strigăm în cântecetele tremurătoare ale copiilașilor — căci numai ei mai sunt pe-acasă, — cu glasul încrezător și răscumpărător de suferinți de veacuri:

Iată steaua, steaua sus răsare, ca o taină mare!...

Crăciun.

Unde-i pacea și iubirea, care trebuie să încadreze această sărbătoare a dragostei?...

Ce s'a făcut cu misticismul și visarea ei, care legănă de-opotrivă copil și bătrân, în brațele ei adormitoare, uitând amarul vieții, în taina ei profund misterioasă?...

Sărbătoarea bucuriei, de astădată a bătut sfios la ușa săracului și a bogatului, iar noi stăm cu sentimente atât de schimbate în fața ei, că nu ne mai recunoaște...

Sclipirea luminiițelor, nu ne mai înduioșează, mirosul de brad și frunzițele lui ascuțite, par înrouate de sânge, ele nu ne mai pot aminti zilele copilăriei, care altă dată ne umplu sufletele de mângăeri.

O ceață însângerață s'a lăsat asupra pământului, înășurându-ne greu, mințea și toate simțurile noastre.

Îngerii Domnului nu pot spinteca această negură, iar glasurile lor arginții se pierd în strigăle de moarte și glasuri înfricoșate de tun...

Toată dragostea, ne flutură departe, asupra corturilor mărunte de tabără, unde cei dragi, își încălzesc membrele fridite de nevoile războiului.

Uneori ne închidem ochii, nu pentruca să ne lăsăm cutropiți de vraja visării, ce altădată se făcea stăpână pe sufletele noastre, încercăm numai sfioși, să intrupăm o icoană zugrăvită de mâna haină a războiului.

Îi vedem pe toți, cei-ce în sara asta sfântă, trebuia să lumineze cu surâsul blând, căsuțele lor, sufletele copiilor și ale mamelor.

Acolo sunt cu toții, bărbați, părinți, frați, cu fețele zbiciuite de suflul rece al iernii, ascunși pe sub pământ, în tovarășia sobolilor, vedem mormane de zăpadă, sub a căror sclipire, dorm somnul liniștei de veci, părinți, a căror copilași în van rostesc în sara aceasta:

Înger, îngerelul meu,
Adu și pe tatăl meu...

Din ce izvor al credinței, să ne adăpăm sufletele, în zilele acestea de Crăciun?...

Sărbătoarea dragostei, s'a prefăcut în a urei, când popoarele își măsoară puterile lor, și se predă, cea mai grozavă tragedie a omenirii...

Văzduhul e plin de suspine, ce izvoresc din piepturile celor plecați, și celor rămași acasă.

Ele se întâlnesc la răspântii muntoase, planează asupra câmpilor înghețate, și într'un amestec de fanfare, bocete funebre, se izbesc de geamurile noastre, aducându-ne din depărtări, suflul rece al morții...

Ne cutremurăm. Cu ochii îndurerăți, din cari picură lacrimi desnădăjduite, ne întrebăm, unde-i pacea?... unde-i liniștea serii acesteia, ori a dispărut și steaua, care înainte cu veacuri, a condus lumea la iubire și bună înțelegere?...

Satul pare mort, căsuțele sfioase întunecate, câte o luminică ici-colo, pâlpâie în tremurări sinistre, ca beciurile din ungherul părăsit al criptelor...

O mamă zgribură lângă vatra de cărbuni stânși, ascunzând sub faldurile mânecii, capetele celor patru copilași.

Tăcere adâncă, suspinele lor aluneacă ușor, spre geamurile reci, spoindu-le cu bură înghețată. Dintr'un cap al satului, se aud glasuri întârziate de colindători, ce singuri vestesc sara de Crăciun.

Straițele sunt goale, covrigei nu mai sunt pe seama lor.

Un glas de clopot spintecă tăcerea satului. Siluetele negre a caselor par'că tresăriră. Tăcerea somnoroasă se umplu de chemări la rugăciune.

Femea își desvâlue copilașii, așează un brăduț despoiat, în mijlocul mesii, îngenunchiază cu toții în jurul lui, cu ochii înlăcrimați, rostesc abia în șoaptă:

„Privește, Doamne, acești patru orfani, privește-mă pe mine!... Tatăl lor s'a dus, e mult de când nu ne mai scrie...”

Se poate că e mort, și doarme
sub glie de zăpadă... Îndură-te spre
noi Doamne, acasă ni-l adă!.."

Blaj *Leontina Ciura.*

□ □ □

Răvaș în tabără.

De când te-ai dus, iubite,
În tabără sub steag,
Mi-e inima cernită
Și sufletul pribeag...
Alături de tine
Mă aflu 'n ori-ce vreme,
Nu știu ce-i frica morții,
Zadarnic tunul geme...
În preajma ta iubite
Eu zbor neîntrerupt,
Când gloanțele te-atac
De-asupra-ți mă fac scut,
Și te sărut, te mângâi
Când stai în șanț culcat,
Cu gândurile-aduse
Aici, la noi în sat...

Și ce să-ți spun? — Că satul
Și casele-s pustii?!
Doar vântul toamnei spune
De-a lumii vijelii...
Că hora, șezătoarea,
De mult au încetat,
Că toată veselă
Din vremuri, s'a curmat...
Azi fetele n'așteaptă
Pe dragu 'n preajma porții...
Mireset fericite
De ieri, — azi mâna sorții
I-a sfâșiat cununa
De mirt, — și 'n loc de mire
Cu jalea-a cununat-o —
Ce-i pasă de iubire?

De când te-ai dus, iubite,
N'am pus în plete flori,
Nici straie de sărbătoare,
Ci merg adeseori
La-altarul Precuratei
Lumină de aprind,
Și rugii, calde, sfinte
Aripă de-i întind...

Eu cred, simt, știu anume,
Că tu o să revii,
Să treci prin mii de gloanțe
Și-ori câte vijelii!
Căci vecinic ți-e aproape
Prea bunul Dumnezeu
Și ruga mea ferbinte,
Iar scut, iubite-s — eu...

LIVIA REBREANU

† *Prof. Horațiu Deac* dela preparandia din Gherla (dat pe pag. 1 în uniformă de soldat), — în costum național, ca conducător însuflețit al unui grup de călușeri inteligenți. Român bun, purta cu fală acest costum la prilegiuri sărbătorești. — A murit moarte de erou, ca voluntar plutonier în reg. 63 de infanterie, în crâncena luptă cu Rușii, întâmplată la 21 Octom. 1914, lângă munții Jancow (Galiția), în direcția Stary-Samborului. Eră în vârstă de abia 25 de ani... Despre profesorul iubit și de care se legau cele mai frumoase speranțe, — ni se scriu următoarele, de cătră un bun cunoscător al său din Gherla :

† *Prof. Horațiu C. Deac.*

Precum primăvara între celelalte anotimpuri, astfel strălucesc tinerețele în viața unui pământean. Ele formează primăvara vieții noastre, când legănați de frumoasele iluzii nu cunoaștem piedeci și greutăți, când alergăm după idealuri, și când totul ce ne încunjură este plin de atâta farmec și dulceață.

Și când primăvara se usucă și cade o frunză, când vântul cald și

molatic șoptind o duce în depărțări necunoscute, o jale mai adâncă ne cuprinde sufletul văzând sărmana frunză răpită din podoaba de verdeață ce o formează tovarășele ei vesele.

Și în zilele de grea încercare ce trăim azi, atâtea și atâtea podoabe ale neamului nostru lipsit de noroc se duc, să prăpădesc în noianul veșniciei, luptând pe câmpul de onoare pentru patrie și tron.

Sărmanii „mândri codrilor păuni“,

Opăcirea Rușilor în Carpați: Patrula de-ale armatelor noastre, sus pe stânci, pândind depărtările, ca la ivirea inamicului, să se adune și să le ație calea.

voinicii noștri frați și fii, cum se sting în neagra străinătate, lipsiți de fericirea de-a avea la căpătâi o mângâiere dulce de mamă ori o vorbă scumpă de soție, care să le alineze chinurile prin cari trece un muritor la nemurire! Câte suflete rămân cernite pentru întreaga lor viață, și câte inimi nemângâiate în veci pe urma color dispăruți!

*

Pedagogia română încă a fost greu atinsă prin pierderile ce i le-a pricinuit și până acum războiul.

S'a stins o pleiadă de învățători de ai noștri, și am deplâns pe eruditul Dr. Bogdan, pe inflăcăratul

Dr. Sădean și pe visătorul și veselusul Horațiu Deac.

Cest din urmă fiindu-mi coleg la același institut, las' să-i reînprospetez în puține cuvinte memoria-i binecuvântată.

Abia a fost la începutul carierei sale de profesor, abia își făcuseră anul de praxă la școala normală din Gherla și trebuia să isprăvească și cu anul de voluntar, când apoi cu temperamentul lui neastâmpărat și cu sufletul lui veșnic zburător spre regiunile frumosului, cu atâția alții dimpreună fu dus pe câmpul de războiu.

S'a dus și el să nu mai vie, și

azi își doarme somnul lin sub gheața învălătată de cetină, în apropierea codrului cu care era înfrățit, lângă un părauaș ce murmură a jale, stropit și de sângele lui, colo sus în Galiția, în direcția Slary-Samborului.

Iacă povestea atât de tristă a unui dintre cei mulți ai noștri.

Îl văd par'că, ca copil mic, vioi, neastâmpărat, visător, scrutător, dar pururea corect, recunoscător, iubitor și devotat.

Îmi reamintesc zbuciumul lui sufleteș de a se vede cu talentul său desfășurat, ca să poată întruchipa frumosul cu penelul lui măiestru, îl știu înaintând treptat, pururea cu ochii în zările albastre, ca să poată concepe și potrivi bine culorile pe pânzele atât de dragi lui.

Și într'o zi — pe elevul de o-dinioară — îl văd muncind împreună ca dascăl, aceeași fire iubitoare și visătoare din copilărie, același temperament pururea vesel cu o conștiințiozitate și un zel fără de samăn.

Și-l știu cu o dragoste nemărginită față de studiile sale, poate doar pentru că eră desemnul și românica între ele, dar poate greșesc, ci singur pentru simțul de a-și împlini datoria cu punctuoitate despre ce întotdeauna a dat dovezi. Și-i văd azi la nemângâiații lui părinți acele memorii frumoase scrise între buibuitul asurzitor al tunurilor și între vuietul sinistru al șrapnelor, le știu ajunse la ai săi prin bunăvoința tovarășilor și prietenilor lui de pe câmpul de războiu. Din aceste memorii scrise cu puțină excepție până în ziua, când i se curmă firul tinereții lui vieți, deslușesc din ele pe lângă omul harnic și punctuos, pe copilul cu atâta dragoste față de părinți, pe artistul în formație zburând mereu spre culmile idealului, pe omul cu inimă atât de nobilă și cu suflet atât de creștinesc...

Și par'că imi defilează pe dinaintea ochilor cu pușca și ranița în spate, cu firea lui delicată nepotrivită acolo, unde moartea cu arripile ei întinse și cu reșul rece dominează văzduhul, — și totuș

O trecătoare prin Carpați, vaea laremcze, ce duce prin pasul Vereczke, prin care au venit Rușii întâia oară.

făcându-și datoria până la ultima suflare.

*

Sunt oameni, de cari ne leagă suvenirii veșnice, și sunt prietini, cari devin nedespărțiți de inima noastră, sunt legături, cari nu se desfac și nu se sfârșesc nici la pragul recelului mormânt.

Și dacă este ceva scump și prețios pe pământ, dacă este ceva ce poartă în sine schinteia sublimă a d-zeirei, aceea e desigur inima curată, ca focularul dragostei și sincerității, două virtuți, în lipsa cărora viața nu-și are farmecul și a-roma ei.

Horățiu Deac astfel de inimă a avut, moartea lui în primăvara vieții, pe timpul închegării talentului său de pictor, de aceea ne atinge așa dureros, căci am pierdut un tovarăș neprețuit, un suflet blând și un om așa de omenie.

Gherla, la 19 Decembrie 1914.

Dr. Eugen Széles
profesor.

□ □ □

Viața la Paris.

Mult se vorbea de capitala Franței și marea învălmășală de-acolo la începutul războiului când oștile germane se apropiaseră binișor de forturile Parisului. A urmat apoi o tăcere mută. Armatele germane

au fost silite a se opri în drumul lor triumfal și Parisul scăpă de primejdie. Viața la Paris cu toate astea nici până în zi de azi nu și-a reluat mersul ei regulat și numai încetul cu încetul își vine în fire!

lata cum descrie Leo Claretie viața la Paris, — acum în timp de războiu:

Parisul își reia rând pe rând vechia lui fizionomie. Teatrele se deschid. Unele scene dormitează încă, pentru că se tem de riscuri comerciale. Nu e de ajuns să te duci la teatru sara, mai trebuie să te întorci și acasă. Dar cei care aveau automobile nu mai le au, căci au fost rechiziționate și șoferii mobilizați. Autobusele? Servesc la cărarea proviziunilor pe linia de bătae. Companiile omnibuselor construiesc trăsuri noi, care nu sunt încă gata. Tramvaele nu funcționează toate. Metropolitanul își oprește mersul la orele 10 seara, sau la 22 ore cum a început să se zică acum. Pe strade se aprinde numai câte un reverber electric dintre două sau trei, pentru ca orașul rămas în umbră să incurce drumul Taubelor ce s'ar încercă să zboare noaptea. Seara orașul e întunecos, liniștit, pustiu și ar trebui, prin urmare, să te întorci dela teatru pe jos. Directorii de teatre, temători așteaptă să se înmulțească mijloacele de transport și să fie stradele mai luminate ca să s'apuce iar de treaba lor. O să fie curând așa.

Starea sufletească e minunată. Negreșit fiecare familie are doliul ei: războiul e ucigaș, și morții și

răniții sunt numeroși. Populațiunea este gânditoare, dar nu e descurajată, nici tristă. Inspiră mai multă încredere celui ce stă să o privească prin tăcerea ei serioasă, decât prin zgomotoase și deșerte fanfaronade.

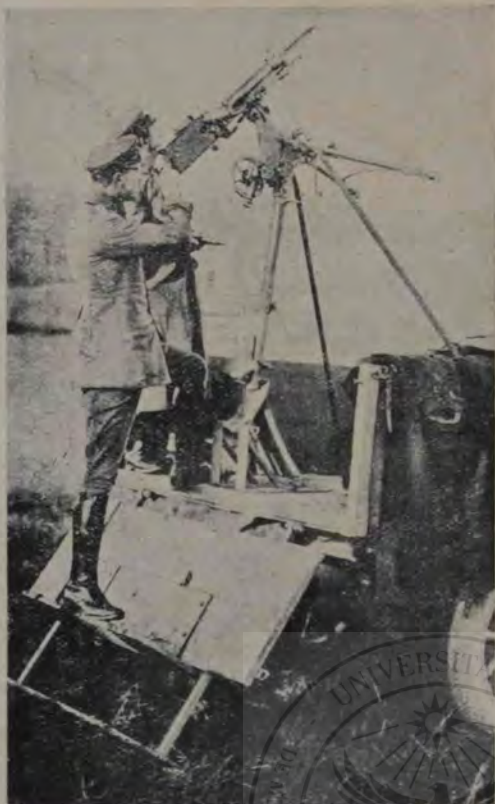
Parisul se dă la odihnă pe care n'a cunoscut-o până acuma. Nu e guvern, nu e parlament, nu sunt trâncănitori, nu e politică. S'ar zice că e un mare oraș de băi vizitat de două milioane și jumătate de rentieri. Nimeni nu face nimic. Numai hrana și furniturile armatelor dau de lucru: haine, rufe, mâncare, metalurgie, (urgie de metal). Profesioniile liberale stau cu mâinile în sân.

Dacă vrei însă, să simți cum bate pulsul orașului viu, trebuie să te duci pe la 8 de dimineață în cartierul halelor, pe strada Riyoli, între Chatelet și le Pont Neuf. Ce furnicărie! Acolo te convingi că viața nu e suspendată, că trenurile drumului de fier circulă cu activitate, aducând pe fiecare zi din cuprinsuri depărtate, toate aprovizionările trebuincioase.

Ziua nu ai putea să-ți dai sama de starea de războiu. Dar când se înserează totul încetează. Familiile și prietini se strâng împrejurul mesii și damele împletesc cu toatele *chandails* și *passe-montagne* (flanelle), ascultând păreriile strategiștilor din odăi. Pe ziduri stau prinse cu ace hărți mari, semănate cu stegulețe. Și cei care știu toate, spun veștile cele mai noi:

— La Soissons, amândouă armatele sunt oprite pe loc, căci locurile sunt minate de amândouă părțile.

O mitraliează franceză, luată de la ei în războiu, e întoarsă acum de Germani asupra mașinilor de zburat franceze...

Are să se dă o bătaie mare la Ypers, care va deschide drumul. Și Rușii! Fac bine ei ce fac. Dar ce au de gând să facă Bulgarii? Interesul lor este să lase pe Români să intre în acțiune cu aliații? Ați citit articolul lui A. D. Xenopol? Are dreptate: la primăvară o să vedem lucruri mari!

Comerțul e foarte tulburat prin chestiunea sequestrului caselor austro-germane din Paris. Am vorbit cu personalități însemnate dela Camerile de comerț. Se plâng că guvernul tratează aceste chestiuni fără să ție seamă de competenții care se impun. Cu sequestrul actual, guvernul administrează cu naivitate casele inamice, așteptând răfuiala. Trebuie pur și simplu să se pue sigilul pe toate. Să se vândă eftin? Înseamnă să introduci în târg o concurență redutabilă și în același timp să strămoțorezi interesele creditorilor francezi.

Ș'apoi casele sequestrate erau înștiințate de șpioni. Ele s'au descărcat de mărfuri care se vând acum pe stradă, cu cărucioarele și pe sub ganguri.

A, șpionii germani din Paris!

E un capitol de scris. Mai sunt încă 80 de mii, dacă e să credem pe detectivul Imbert. Sunt străini travestiți, ruși, elvețieni, lorenzi și toți au biletul regulat de liberă petrecere, într'atâta sunt de dibaci și știu să se organizeze. Se investmăntează cu rase de preoți, se îmbracă cu uniforme ofițerești. Dar sunt urmăriți. În timpul de față nu e bine să eși din casă fără să ai la tine toate actele militare.

Pornirea iarăș în activitate a tuturor liniilor metropolitanelui, a pus capăt triumfalei renașteri a unui mod de locomoțiune, care fusese în mare vâlvă în toamna aceasta: bicicleta. Eră tot ce putea să fie mai practic. Și se vedeau dame elegante alergând cu velocipede după treburile lor. Astăzi se văd mai puține și pentru că e frig, și pentru că metropolitanelul funcționează și pentru că se găsesc automobile-taximetre pe la stațiuni.

Marea oră a ziliu e tot ora a 15-a, dimpreună cu comunicatul dela 3. De multă vreme nu mai dă vești importante. Este *statu-quo*, războiul de tranșee, aproape amortirea de iarnă.

Veștile vin din ce în ce mai rari. Statul major e discret și guvernul se ferește să miște opiniunea, fie și cu vești bune: se comunică acestea cu 8 zile de întârziere.

Ca probă că totul merge bine, politica începe să ridice capul iarăș. Lupta între clericali și anticlericali se ațăță.

E semn bun. Ce vor face însă socialiștii în potopul de patriotism? Iși vor mai aduce minte de împotrivirea ce au făcut-o serviciului militar de trei ani și împrumutului? De ce Barthou, care a fost foarte patriot, nu face parte din ministerul actual? Dar în momentul acesta e încă prea puțin lucru politica. Afară de departamentul războiului și cel de interne, celelalte au prea puțină importanță. Marele stat-major general ocupă atențiunea publică.

Politicianii în timpul acesta călătoresc la Bordeaux. Par'că ne-am întors la Directorat: un guvern de prisos și, la graniță, splendidele oști ale Republicii.

Este în adevăr lucru mare și încurajator viteza veselie a trupelor franceze. Am cetit scrisori număroase, trimise dela linia de bătaie și din tranșee; am vorbit cu mulți raniți: toți au zimbetul pe buze. Este minunat! Glumesc și fac farse cu care își înveslesc viața monotona din tranșee. Eri chiar o damă îmi zicea:

— Am fost la Lucie Pezet (una din stelele artistice ale Concertelor din Montmartre). I-am cerut o colecțiune din cântecele ei cele mai vesele montmartreze pentru tânărul nostru amic, ochitorul artilerist S. Înțelegi, că în intervalele când bateria nu e în acțiune, trebuie să petreacă și bieții băeți cu câte ceva: cântă repertoriul din Montmartre!

Și toți sunt așa. Anul, care e pe sfârșite, va îmbogăți cartea de aur a eroismului francez.

Se așteaptă să se vadă răsărind un tânăr Bonaparte care ar fi după chipul lui Albert I.

□ □ □

„Ambulanța Petran“, Cluj.

Marele războiu, care zguduie temelile bătrânei Europe și-i va schimba — de sigur — vechea înfățișare, întinerind-o, a scos din nou la iveală frumoasele însușiri ale mult încercatului nostru neam.

Atâtea sute de mii de Români stau azi sub arme — la hotară — și în năvalnica lor vitejie și neînduple-

cata lor statornicie, presară cu morți și răniți câmpurile de luptă, luptând „cu adevărat în șirele prime...”

Jalea ne doboară pentru cei căzuți, mila ne ridică pentru cei răniți și gândul ne zboară spre acel viș neimplinit, copil al suferinții...

Mila românească s'a știut afirmă demn în aceste vremuri de grea încercare, deschizând sufletele și dobândind inimile.

O frumoasă pildă a acestui nobil sentiment, e instituirea *primului spital românesc din Monarchie: „Ambulanța Petran” din Cluj*, organizat prin institutul de credit și economii „Economul”, cu ajutorul despărțământului Cluj al „Asociațiunii” și a reuniunii femeilor române „Sfânta Maria”, în contact cu „Crucea roșie”, pentru 15 paturi și ambulanță pentru răniți, cărora le oferă gratuit deplină întreținere, tratament medical și pansamente.

Acest spital românesc, vrednic de sprijinul tuturor oamenilor de bine, continuă, arătând frumoase rezultate, sub administrația dlui director de bancă *Dr. Amos Frâncu* și sub direcția dlui *Dr. Basil Bașiota*, medic șef, cu trei secții de dame: pentru răniți sub dna *Sidonia Docan*, pentru igienă sub dș. *Ana Pop* și pentru menaj sub dna *Cornelia Deac*, în conformitate cu regulamentele speciale.

Dăm câteva vederi, cari reprezintă frumoasa vilă a fericitului mecenat *Ioan Petran* (donată „Asociațiunii”, care o folosea ca internat pentru studenții universitari români din Cluj); simpaticul doctor *Bașiota*, care-și îngrijește cu atâta dragoste răniții și un grup de răniți.

□ □ □

RÂNDURI MĂRUNTE

*În cuvânt
cătred abonați noștri.*

În fiecare an, ziua nașterii Mântuitorului, e pentru noi, cei dela această revistă, îndoită sărbătoare: Cu acest prilej noi sărbăm odată, ca toți creștinii, pe Cel ce s-a născut, ca să ne mântuiască de păcatul strămoșesc și sărbăm apoi, a doua oară, renașterea revistei acesteia, care cu această sărbătoare începe totdeauna un nou an de viață, un nou an de muncă, de jertfe și de mișcare culturală românească! De data aceasta

„Ambulanța Petran” — spital românesc în Cluj: — Medicul-șef și surorile de caritate și celalalt personal ajutor, în fața spitalului.

al cincelea an! Cum scriem acum cuvântul acesta: al cincelea an, pe dinaintea ochilor noștri se perândă cea dintâi zi frumoasă de toamnă, când pentru întâia oară am dat la iveală revista literară ilustrată: *Cosinzeana*, și ne 'ntrebăm smeriți și plini de sfială, dacă am dus ceva la îndeplinire de promisiunile, pe cari le făcusem atunci? Cei patru ani de existență ne răspund îndeajuns și numărul ales al celitorilor noștri, care an de an a sporit normal și nentreprins, ne justifică pe deplin existența. Aceștia, celitorii noștri, s-au putut convinge în răstimpul acesta lung — și s-au și convingi, — că an de an am adus

tot mai mult și că an de an ne-am și nizuț c'a s'aducem tot mai mult. Trecând peste piedeci grele, sfidând neîncrederea unora și nebăgând în seamă cărcotelile mărunte ale altora, ținta noastră n-a fost să facem din această revistă publicație de partid, de clică, să apărăm în coloanele ei pe unii și să hulim pe alții, ci să străbatem drumul luminos al culturii naționale, care e unică și e numai una, — să facem pe cei ce ne citesc, să îndrăgească tot mai mult scrisul românesc și să facem mai ales ceea ce ne lipsia de-atâta vreme: o revistă ilustrată enciclopedică cu caracter românesc, și mai presus de toate, cu suflet românesc.

„Ambulanța Petran“ — Cluj: Un grup de răniți și bolnavi.

Străbătuți și azi, ca și acu-s 4 ani, de aceleași gânduri și de aceleași idei, — începem noul an de viață. Alături de gândurile noastre senine și frumoase, stau cetitorii noștri aleși, al căror sprijin îl reclamăm îndoit de mult de data aceasta. Nu numai vremile sunt mult mai grele și nu numai împrejurările excepțional de vitrege pentru desfășurarea steagului nostru, ca să ne îndemne la aceasta, ci și cadrele de dezvoltare, ce ni le vom impune în anul, pe care-l începem. Odată cu potolirea furtunei, noi simțim, că noui cărări vom începe, și o nouă dezvoltare, mai frumoasă, mai plină de nfeles și mai pline de roode. De-aceea, rugăm pe toți cetitorii noștri, ca de data aceasta să ne stea îndoit de mult în ajutor. Nu numai dâșii să-și renoiască abonamentele, pe anul, care vine, ci să ne câștige totodată și alți abonați noi, dintre prietini, cunoscuții și neamurile lor!

La acest număr am adaus spre acest scop mandat postal și ne rugăm, — dorind totodată cetitorilor noștri sărbători ferice, — ca să nu treacă cu vederea cererea noastră modestă și totuș atât de importantă.

Red. Cosinzeana.

*

† Romulus Damian, rigorozant în drepturi, voluntar în regimentul de infanterie 64 din Orăștie, fiul protopopului și deputatului dietal Vasile Damian din Brad a căzut pe

câmpul de luptă cu Sârbii, la 3 Dec. 1914 în etate de 23 ani.

Au fost trimiși 12 inși în patrulă pe-o coastă, unde și-au săpat un arc mai mic și s'au așezat în el. Romulus Damian s'a ridicat puțin, că să puște, dar în acest moment un glonte oblu în gură l-a nimerit. A mai făcut câțiva pași, până a ajuns la un gard,

peste care s'a rostogolit apoi, căzând mort.

Dupăce au încetat păscăturile, 4 inși din bunii lui soți de luptă, rămași în viață, i-au săpat groapa și l'au înmormântat, punându-i la cap o cruciuliță de crengi pe care au scris cu ceruză numele lui.

Odihnească în pace!

Micul luptător... Chipul acesta ne arată pe un băiat sârb abia de vre-o 12 ani, dus și el, ca „voluntar“ în războiul crunt al țării sale. Abia poate sprigini pușca pe cot și pe genunche, cu toate sforțările. A fost prins în o luptă de oștile noastre și azi e și el — prinsoner de războiu.

Rugăciune.

*Cu ochii stânși, cu buze ofilite,
Întunecați de jale și 'ntristare
Cădemu-ți astăzi, Doamne, la picioare
Și ne rugăm cu suflete smerite:*

*„Coboară milostiva Ta privire
Și vezi urgiile ce ne 'mpresoară,
Vezi crunta vrășmășie 'ntre popoară
Și-a urei groaznică deslănțuire!*

*Câmpii întregi de trupuri schingiuite
— Zidirea Ta făcută de ocară —
La toate marginile de hotară
Dureri și chinuri nemaipomenite.*

*Neștiutor lovește frate 'n frate
Și 'n zângănit ucigător de arme
Se năpustesc orbește să se sfarme
Atâtea vieți ce nu sunt vinovate.*

*Și cad izbite de blestemul sorții
Pe țarina 'nghețată și pustie
Și n'au la cap nici cruce, nici faclie
Și nici o mângâiere 'n ciasul morții...*

*O Doamne, cât amar și câtă jale!
Plâng mame de durere istovite
Și plâng soții pe drumuri părăsite
Și-așteaptă clipa îndurării Tale.*

*Nu mai răbdă, Stăpâne sfânt, urgia,
Fă să 'nceteze sângele ce curge
Și focul ce topește și distruge
Și stânge Doamne ura și mânia!*

*Să se unească 'n dragoste ca frații
Toți credincioșii Tăi ce te adoară,
Trimitte sfânta pace 'ntre popoară
Și 'mpacă, Doamne, Craii și 'mpărații!“*

Aurelia Pop.

ÎN SPITAL

M. SADOVEANU

Inseră, și mă duceau brancardierii în pas legănat spre ambulanțe. În cel din urmă iureș dela Grivița, o zburătură, mă ajunsese la ghenunchiu. Îmbrăncasem, tăiat par'că de un ascuțiș înroșit, amețisem, ș'acuma deschideam ochi fierbinți, deșteptat de glasuri, deșteptat de legănarea patului de pânză. Piciorul drept nu-l simțeam dela stinghie; o oboesală de friguri calde îmi aducea unde de înădușeli.

Mugetul tunurilor, în urmă, umplea amurgul; când și când, pâraiau puști în depărtare. Eu stăteam pe spate amețit, străbătut de fiori. Ghiceam înaintea și 'n urma patului meu șiraguri de râniți purtați spre marile corturi dindărăt. Din când în când răsăreau aproape de mine chipuri palide de ofițeri, obrazuri năcăjite de soldați; uneori pâlcuri mari treceau, se strecurau, cufundându-se în umbra fumurie.

Și la ambulanță licăreau felinare în toate părțile. Pe paturi negre stăteau în capul oaselor flăcăi cu capetele îmbodolite, ori cu brațele înfășurate în pânzeturii; pe perini, ici-colo, zăceau capete galbene cu ochii arși de friguri, adânc cufundați în găvanuri: și, cum întrai, deodată îmi trecu par'că prin cap un țipet grozav, sălbatic, scurt. Pe urmă, un glas liniștit rosti:

„Gata. Repede bandajele!“

Atunci abia, întorcând ochii, zării o îngrămădeală de sanitari cu șorturile dinainte în jurul unui om cu fața blajină, trasă în laturi de două favorite cărunte. Pe cel care țipase nu-l văzui, dar un flăcău trecu pe lângă mine cu un lighean plin cu apă sângerată, în care plutea ceva negru, nedeslușit, o mână zgârcită par'că.

Simții sudoare rece la rădăcina părului; un val de sânge mi se sui la cap. Dar un alt țipăt, lung de data asta, urmat de gemete adânci, răgete de animal înjunghiat, mă trezi din amețală. Și mi se arătară în lumină pataștele noi, venite odată cu mine; și doctorii umblau, cercetau, pipăiau, dezvăleau rănile.

Urmară țipete și gemete în lumina tristă. Flăcăi voinicici, frumoși, căscău guri mari negre, cu ochii măriți de suferință, tresăreau ca subț izbirea unor valuri mari în mâinile celor cari-i țineau; apoi rămăneau lungi, întinși, cu fețele în sus, gâfâind, apăsați par'că de greutatea mari. Și curgea sângele ca apa, bucăți de carne cădeau în vase, împrăștiind stropi roșii; sanitariii se strecurau repede, vorbeau grăbit, alții desfășurau suluri de pânze, ori întindeau scama. Apoi treceau mai departe.

Un infanterist tânăr, cu mustăcioara deabia înfirându-i, prinse a se rugă, ca un copil:

„Domnule doctore, să nu mă tai... Vai de mine, numai m'a pătruns un glonte, n'am nimic...“

— Să vedem! — zise doctorul cu favoritele cărunte.

Pe când băiatul scâncea încă, ajutoarele îl desfăcură. Doctorul se spală pe mâni de sângele celui dinainte. Se aplecă, se uită cu luare aminte, apoi zise:

„Ce spui, dragă? o sfărâmatură de obuz ți-a rupt trei coaste. Trebuie să le scoatem...”

Infanteristul prinse iar a se tângui, apoi, când sanitarii îl țintuiră, tăcu deodată, cu ochii căscați. Doctorul își clăti cuțitul, își suflecă mânecile, întinse întâi stânga, apoi cu dreapta prinse a lucra cu repeziune. Același țipet, același gemet, la care răspundeau altele din colțuri, unde se grămădeau alte șiraguri de oameni.

Mai încoace, un vânător bunduc, cu falcile încleștate, privea încruntat la cei mânjiți de sânge, umezi de aburul sângelui, cari se apropiau să-i brâzdeze și lui cărnurile.

Doctorul întrebă:

„Unde te doare?”

El nu răspunse; privea încruntat.

„Unde te doare” — întrebă a doua oară doctorul. „Nu vrei să spui?” — și zîmbi ușor.

Îl impresurară, îl cercetară. Pe urmă auzi-i un ieșit mâniaș. Doctorul tăia iute, vorbea repede, răstît, sanitarii se zvâcoleau în toate felurile și în toate părțile, iar vânătorul bunduc tot tăcea cu îndărătnicie, și rămase singur, pe spate, cu ochii plini de foc întunecos, îndreptați în sus, supt sprâncenele încruntate, cu buzele strânse, răsuflând șuerător pe nări.

Și gemetele răzbăteau din multe părți, sângele fumegă, curgea, mânjea mâinile și șorturile, sticlea legănându-se, gros și întunecos, în lighiane, doctorii înălțau, în lumina slabă, brațe negre până la cot, și deodată mă văzui și eu impresurat.

M'am zvârcolit, am ieșit, am gemut, apoi am rămas întins pe spate, și n'am mai știut nimic.

Cînd m'am trezit, mă durea capul, par'că mi se clătinau în el creierii, și simțeam cum frigurile mă muncesc. În cortul mare era tăcere, și lămpile vegheau în felinare. Unii din răniți se tânguiau încet, mulți ațipiseră; ici-colo licăreau ochi în umbră. Un miros înțepător umplea încăperea. Și eu simțeam cum fiorii de căldură și de răceală îmi pregătesc aprige dureri; în ameteala mea, priveam fără să înțeleg bine toate.

Câțiva sanitarî intrară, trecură pe lângă paturi aplecându-se. Apoi deodată unul se opri și ridică o pătură. Se aplecă; veni și ceilalți. Și-i văzui ca printr'o sită mișcându-se, descoperind patul și ducând ca pe un lemn țepăn pe cel singuratic, neștiut de nimeni, în scârșnirea aceia a dinților.

Pe urmă m'am simțit năpădit de focul înăbușitor pe care-l așteptam; ameții, și întunerecul mă învălu.

Zilele care au urmat au fost numai clipele scurte de limpezeală, ce-mi deschideau destul de rar vederea

asupra lumii aceștia. Parcă am trecut pe supt ceruri mohorâte de ploae și zloată, dar bine nu-mi pot da seamă; parcă m'am strecurat prin preajma unor mari șiraguri de oști tăcute, îngrămădite, în așteptarea vânturilor răsunătoare ale ernei, prin preajma unor sate pustii, supt privirile nepăsătoare ale unor țărani morocănoși, cari nu erau din neamul nostru. Și într'un târziu am intrat pentru odihnă mai lungă într'o sală mare și curată, într'un spital la Turnu-Măgurele.

Eră o liniște acolo, cum de mult nu-mi mai simțise sufletul. Mi se părea, că ani trecuseră dela viforurile care băntuiseră în batalioanele noastre acolo, în măcelurile dela Plevna. Și'n cea dintâiu noapte liniștită, la lumina de vis care se înpânzea asupra paturilor albe, am prins a mă gândi la năcazurile care de-abia trecuseră, și la vieața de altă-dată, din vremurile de pace.

Nici nu visasem eu cu un an înainte, când plecasem acasă în concediu, ce cumpănă pe amenință. Eram foarte mândru de galonul de sergent, și uitasem de vechile mustrări ale tatei, că nu-mi isprăvisem batăr gimnaziul. Îmi răsuceam puful de supt nas, mă strângeam în tunică, îmi plesneam pe-o sprânceană pălărioara de vânător și făceam niște plimbări ca acelea pe ulițele târgului nostru, pe supt geamurile în dosul cărora mă pânneau ochii multor fete. Pe urmă veni răbaluri, unde eram un adevărat păun, petreceri de iarnă, în care jucam *gajurile*, *inelul*, *preferansul de idei*. Când lunecam pe sfoară inelul, strângeam degetele fetei dealături; când mă sfătuiaam în sală cu vre-o bucătăriță, după gajuri, despre feluri de bucate, îi strecuram la ureche o mulțime de prostii; și la preferansul de idei făceam întrebări așa de potrivite și mă uitam în ochii unora din *dudui* cu atâta înțeles, încât sunt sigur, că am lăsat pe urma mea multe piepturi suspinând și mulți ochi lacrimând. Mama eră foarte mândră de mine, și se gândeă cu dispreț la *partiile* sărăcăcioase din târgul nostru. Doar eram cel mai bun dăntuitor, cel mai bun cântăreț, și declamam la petreceri așa de bine, încât văduvele izbucneau în suspine totdeauna. Mai ales *Cănele soldatului* storcea multe lacrimi.

Acuma cât de departe erau toate! Tata, știam bine că a îmbătrânit de supărări și griji, în urma mea. Maica, toată ziua căută poate în cărți, să vadă cum s'arată norocul pentru feciorul dus cine știe unde, peste Dunăre, în războiu cu Turcul. Pe urmă, ostenită par'că o vedem grămădită în fundul divanului, cu ochii pierduți în gânduri, departe. Veneau cucoane bătrâne, cunoștinți, și prindeau să vorbească despre veștile care sosesc dela Plevna. Și eră măhnire și jale, căci despre mine nu se știă nimic; și mama oftă cu amar, închidea ochii, și lacrimi încete îi curgeau pe obraji zbârciți.

Toate aceste dureri însă mă lăsau liniștit; știam că o să mă întorc acasă și o să le curm; iar bucuriile și prostiile trecuseră, și nu-mi mai eră dor de ele. În

fața morții, vieața altfel mi se arătase, pentruca să mă gândesc că trebuie iar să o vântur ca pleava.

La multe mă gândeam. Și 'n icoanele și gândurile încalcite, adormii.

Când mă trezii, zânbea cineva lângă mine, și zâmbetul îmi umplu ochii și sufletul de soare. Eră o femeie, o cocoană din lumea cea bună, una din multele care porniseră, supt crucea roșie, să îngrijească pe bieții schilozi cari veneau dela vulcanul Plevnei. Avea o peliță albă, cu pufușor ca la persică, și doi ochi albaștri cu sprâncene negre. Atâta am văzut eu, ș'am simțit o înfiorare când și-a pus mâna mică pe fruntea mea.

O auzii vorbind:

„Doctore, de ce-a suferit flăcăul acesta?”

Mai întâiu mă izbi vorba *flăcău*. Mă socotea un simplu soldat de rând, — și parcă nu-mi venea la socoteală: pe vremuri doar învărtisem valsuri și declamasem *Cănele soldatului*...

„A fost rănit...” auzii răspunsul. Și, întorcându-mi ochii, zării un doctor țepăn, ras, cu șorțul alb dinainte, și după dânsul un șirag întreg de oameni drepti cu pestelnici albe. „A fost rănit, — zise doctorul, și băgai de seamă că are dinții foarte lungi. I s'a extras glonțele și a rămas rană foarte periculoasă. Eră aproape-aproape să i se tae piciorul... Acuma e ceva mai bine. *Febra* a scăzut.

— De unde ești? întrebă cucoana, întorcându-se spre mine și privindu-mă lung.

— Din târg dela Cărnărești, răspunsei eu încet.

— Nu ești dela țară?

— Nu.“

Ochii aveau în ei par'că niște firisoare aurii. Pe obraji abia acuma zăream o roșeață slabă, de-abia pri-cepută. Sprâncenele se lăsau în jos, arcuindu-se deasupra ochilor și subțindu-se din ce în ce.

Mă întrebă iar:

„Te simțеști mai bine acuma?”

Nu răspunsei.

Închisei ochii, și icoana ei îmi rămase zugrăvită în lumină, albă, ușoară ca 'ntr'un întuneric. Pe urmă băgai de seamă, că mâna ei nu-mi mai atingeă fruntea, — și, când deschisei pleoapele, nu mai văzui pe nimeni la căpătăiu.

Au venit pe urmă iar doctorii, singuri, m'au pipăit, m'au cercetat; eu mă gândeam la altele, nu mai băgam seama la ei.

Când sala se goli și tăcerea se întinse iar, bolnavii prinseră să șoptească. Cei vechi întrebau pe cei noi, cari veniseră odată cu mine, despre suferințele și năcazurile celor ce rămăseseră *acolo*; voiau să știe dacă Turcul s'a dat prins, dacă a mai fost vre-o bătălie, — multe. Iar cei veniți răspundeau cu glasuri potolite, cu ochii plini de suferință.

Mă întrebară și pe mine unii. Eu răspunsei întâiu scurt, pe urmă nu mai răspunsei deloc. Auzii o șoptă:

„Mă, ăsta-i cioclovină...” dar nici nu întorsei ochii. Mă gândeam, — și tăcerea încetul cu încetul se întinse; soarele de sfârșit de toamnă răzbătea prietinos prin geamuri, și o rețea albă tremură mișcându-se pe dușamele. De-afară veneau glasuri slăbite, venea câte-un cântec depărtat, de cocoș; și înlăuntru, cu comanacele în cap, în cearșafurile albe, cei mai mulți dintre bolnavi dormeau, unii pe-o coastă, alții pe spate, cu gura deschisă, sforăind ușor. Mă simțeam foarte bine în liniștea aceea, și mă gândeam cu stăruință la un singur lucru...

A doua zi mă trezii des-de-dimineată, cu o dorință mare. Toți dormeau. Mie-mi umblă gândul, rătăcind, acasă, la tata, la mama, la fetele cărora le cântam, cu ochii umezi: „Frumoasă, ca o roză ai fost în astă lume...” la legănatelile valțuri nemțești, — apoi se întorceau, odată cu ochii, spre ornicul în colțuri, care țacăneă răpegior, deasupra ușii, la intrare.

Și, când o văzui intrând pe cocoana cea cu ochii albaștri și cu sprâncenele negre, îmi tresări inima într'un fior de fierbințeață. Închisei pleoapele, și așteptai. Trecu vreme multă, — apoi o mână călduță mi se așeză pe frunte.

Și-o văzui tot așa de liniștită, ca și în ajun, cu doctorul ras și cu dinții mari, îndărătul ei și cu șiragul celorlalți în urmă. Ba mai erau cu ea alte două cocoane îmbrăcate în negru; eu însă priveam cu îndărătnicie la cea care mă întrebă cu un glas așa de dulce și care aveă mâna moale cum e catifeaua.

„Tu ești cel care n'ai putut să răspunzi eri. Cum te simțеști azi?”

Mai bine, răspunsei eu. Dar tot mă doare piciorul.“

La picior nu mă mai dureă, dar ea mă privi cu milă, și eu nici nu doream altceva.

„Are să-ți treacă, să n'ai grijă...”

Iar eu închisei ochii. Și ziua se scurse iar în liniște, cu rețelele tremurătoare de lumină, cu zvonul slăbit care pătrundeă, ca într'un somn ușor, de-afară. Mă simțeam ca într'o bae călduță în așteptarea mea; și clipele ornicului cădeau una după alta în sala largă; gardieni treceau în vărfurile picioarelor; glasuri încete curgeau, neînțelese, ca niște adieri.

Și în fiecare zi venea cocoana cu ochii albaștri, cu glasul încet și cu mâna mică și moale; trecea luncând par'că; eu acuma o urmăream cu ochii, o petreceam până ce eșea, și-mi simțeam coșul pieptului cald și sufletul plin de taină.

Zi după zi trecea. Ca dintr'o lume depărtată veneau veștile din afară, dela războiu. Noi toți acolo, în lumină și 'n căldură, ne odihneam oasele zdrobite și sufletele pustiite de furtună. O primăvară nouă liniștea inimile. Numai cei cu mânilor și cu picioarele tăiate așteptau întuneceți, fără nici o nădejde, cu o durere întunecoasă în ochi. Tăceau toată vremea, și oftau des,

cu o jale nemărginită: rana astupată pe trup, eră deschisă pentru totdeauna în suflet.

Sara, unii istoriseau întâmplări de prin ținuturile lor. Vorbeau domol, cu amănunte multe, și în lumina scăzută, ceilalți ascultau, în capul oaselor, ori răzimați în coate. Până într'un târziu, glasul povestitorului umplea odaia largă de fiori și de șoapte. Apoi glasul tăcea și numai ceasul tăcănea sus, în perete. Poveștile se înteteau mai ales în nopțile de vifoniță, când pe-a-fară vântul bubuia și trecea cu larmă de ape, și șueră ca un șarpe, strecurându-se pe coș. Eu mă gândeam, în zvonul acela al mâinii văzduhului, la frații rămași în câmpiile bulgărești, trecând prin vânturi de ghiață, și răzbătând prin volburile viforului.

Ochii albaștri răsăreau în fiecare zi în liniștea odăii. Îi așteptam, îi urmăream, și rămâneam cu gândul ațintit la ei; și simțeam cu spaimă cum s'apropie clipa eșirii din spital. Și privirile mele aveau ceva a-prig în ele, ceva dureros de bună seamă, — căci totdeauna cocoana se oprea mai mult la căpătâiul meu, mă privea lung, cu un zâmbet ușor, un zâmbet așa de dulce, și-mi vorbea încet, cu un glas care-mi părea un cântec. Mă întrebă despre trecut, aducea vorba despre trecut, aducea vorba despre tata și mama; descoperise acum în mine cunoștinți ceva mai deosebite, și-i plăcea să-i vorbesc despre multe.

Și când îmi aduc aminte de noaptea din urmă pe care am petrecut-o acolo, la spital, mi se face și acumă negru înaintea ochilor. N'am putut închide ochii cât e picul: în rana de-abia astupată par'că prindea să mă întepe un ac; sufletul îmi eră plin de o sfâșiere adâncă, și nu știam ce vreau, ce doresc. Îmi eră dor de tata, de mama, de târgușorul nostru, cu toate astea ași fi vrut să rămân acolo unde eram, ținut în patul meu, în lumina obișnuită a lămpilor, legănat în adormitoarele povestiri ale camarazilor, privind dimineața ceasul și așteptând cu ochii, cu sufletul, o clipă, când se deschide ușa...

Și a venit cea din urmă clipă. S'a deschis ușa, și a intrat cucoana cu ochii albaștri. Eu stam îmbrăcat pe marginea patului, o priveam galben, cu buzele strânse, cu ochii mari, pe cari-i simțeam că ard. Ea zâmbea, venea zâmbind spre mine. S'a oprit și m'a întrebat:

„Vra să zică pleci, domnule sergent Văleanu?”

De-abia am putut să murmur:

„Sărut mâna... plec...” Și mi-am ridicat privirile spre dânsa. Ea se uită țintă la mine, și zâmbia. Mi-a urat încet drum bun; voi apoi să plece, dar se opri și începă a râde ușor:

„Nu mi-ai spus, Vălene, niciodată dacă te-așteaptă vre-o logodnică la voi în Cămarășești. Dacă te-așteaptă, să fie cu noroc... Dar nici pe noi să nu ne uiți...”

Și-și plecă capul pe un umăr, răsând și privindu-mă lung.

Răspunsei:

„N'am nici o logodnică...”

Ea trecu înainte. Apoi dela ușă mi s'a părut că a strecurat o privire spre mine. Nu știu, mi s'a părut. De bună seamă că mi s'a părut...

Am plecat chiar în urma ei, și n'am mai văzut-o de-atuncea...

Acelei care-mi cere flori.

Pe piscul vârstei 'naintate
Spre care anii mă ridică,
Nu-i floare fragedă să crească
Nu-i ciripit de rândunică!

Nici aripile vijeliei
Acolo sus nu mai ajung...
Arare-ori o rază caldă
Pe vârf înfârzie prelung.

Căci tot ce 'n plaiul tinereții
Odiioară mă uimise,
De sus, abia le văd mărunte
Fluturătoare paradice...

Talazurile spumegânde
Cu pânditorul morții chip,
Elaul, zbuciumul iubirii,
— Îmi par vârtejuri de nisip!

Pe steiul ars de fulgeri, iarba
Aci nu crește. Liniștile
Doar stele 'ncununează stânca
În pacea nopții neclintite.

Ce flori ți-ași mai putea culege?
La tine-i soare, cald, cântări...
— Pe-aici legendele de crivăț
Sunt singurele-mi desmierdări.

Am flori, — dar albele mănunchiuri
Ce cad din nori, nu pot să stea,
De cât pe vârful de ninse
Și 'n liniștea din mintea mea.

D. Nanu.

AGHIOTANTUL SANDI...

— O AMINTIRE —

Doamnei Ecaterina Iorga.

Picăturile de ploaie se cerneau mărunte și reci.
Nouri groși, purtați de vânt, se rostogoleau în valuri uriașe pe întinsul nesfârșit al zării. Numai arare-ori câte o șuviță de raze, scăpă printre spăturile de nouri, poleind cu pulberea ei albă, coperișul caselor aburite...

În oraș zarvă mare.

Pe fețele tuturor, stă pironită grija zilei de mâne. Niciodată n'au fost ca acum, frunțile încrețite, ochii plânși și gândurile obosite!...

Toți avem pe câmpul de luptă, un dor, o nădejde sau o grozavă durere, și de fiecare e legată mângăerea cerească, de a-și vedea bătând la poartă, biruitor, ostașul patriei și stâlpu casei!

L'am cunoscut și noi pe Sandi!

Așa cum eră, cu chipul blând, cu ochii veseli și senini, netezindu-și barba, de om învățat cu gânduri mari. Eră o sară frumoasă de vară.

Șoseaua Râșnovului, părea un așternut de lumină, îndoită pe poala dealurilor verzi.

Din asfințit se revarsă un potop de pulbere de aur, și coperișul caselor din Predeal, erau fermecător de frumoase...

Pe panta de jos a șoselei, spre Brașov, unde se deschide valea largă, cu nemărginitul covor de umbre și verdeață, ne-am așezat pe o lespede de piatră.

— La Predeal ploauă, peste vamă, și nu-i decât o clipă de cale...

Ochii profesorului Sandi, s'au deschis mai mari, mai vioi. Fruntea s'a încrețit mărunț de tot, și zămbetul de pe buze a încremenit.

— La voi ploauă și cu soare și cu tunet. La noi, ploauă fără soare și fără tunet. La voi plâng nouri, la noi plâng codrii și izvoarele, plâng sufletele noastre...

La „Kelein“ am ciocnit paharele cu bere, și am ascultat, cântec de vioară, care se pierdea în largul văii, ca un gând venit de departe, obosit și înfrânt...

* * *

Războiu. Lumea se strânge prin răspântiile străzilor, privind, regimintele.

O fluturare de batistă se agită din balconul unei case, și un copilaș cu pletele de aur, întinde mânuțele albe, nepulnicioase, peste marea de oameni...

Regimentul se desfășoară pe șoseaua întinsă, și rândurile oamenilor tivesc, în linii drepte, cuprinsul văii...

Popas. Noaptea se lasă pe furiș, și întristarea își țese pânza ei neagră, peste sufletele obosite de drum...

Sublocotenentul Sandi, gustă dintr'un pachet cu ciocolată, încearcă tăria unei sticlute cu coniac, și înfășurat de gândurile dornice, adoarme, cu capul între palme...

Un înger, cu aripioarele întinse, se apropie de capul lui, întinde mâinile albe ca zăpada, și privește, în ochii senini, ai viteazului.

Într'un ungher, o candelă pălpăe, sub icoana Precuratei.

Sandi visează.

Îngerul scoate din sân un inel de aur, l-așează cu luare aminte în degetul lui Sandi, netezindu-i fruntea largă...

— Te vei logodi în curând...

— Aici în Brașov?

— Nu, mai departe, departe de tot...

Îngerul i-a așezat o cunună de verdeață pe frunte, și a început să se destrame, ca un fum alb de tămâie, până a perit, ca o arătare.

Candela pălpăia, sub rama icoanei.

Lui Sandi i se părea, că un om uriaș năvălește în cortul lui. Un buzdugan se ridică năpraznic de-a-supra capului. O clipă și va fi zdrobit! Munții i se păreau că se fac fărâmele, fărâmele, și apele au înghețat ca piatra.

Maica Precista, plânge, mângăindu-și pruncul. Candela pălpăe încet și se stânge fumegând...

Ochii mari și frumoși ai lui Sandi, se deschid înapăimântați, și mâna lui strânge puternic lama sabiei...

Pe frunte sunt picături de sudoare.

Stelele își cern lumina lor slabă, învinse de văpaia roșietică a zorilor, ce se ivesc la răsărit, pe culmea dealului...

Regimentul pornește înainte...

Sandi, merge îngândurat, izbînd cu enervare, centura sabiei.

Razele soarelui, alunecă mângăetoare, pe întinsul fără sfârșit al drumului...

— Ești obosit, Sandi dragă? — Îl întrebau toți prietini din regiment, tuturor li eră drag.

— Nimica n'am. Mi-am gătat ciocolata!...

— Sunt ochii tulburi și fața palidă!...

— După vreme îmi sunt și ochii și fața!

Sandi răspundeă tuturor, cu voe bună, chiar când de el se legă o durere, sau gânduri triste îi treceau prin minte.

La marginea unui sat, s'a oprit regimentul, sub coama unui deal.

La dreapta, se vedea deslușit artileria, iar înainte, nu departe, caii cavaleriei păreau niște umbre mari, care se mișcau în dreapta și în stînga.

Șanțurile pentru tranșee, s'au săpat într'o clipă, și fiecare și-a luat colțișorul lui de pământ, acoperindu-l cu vreascuri și paie uscate!

— Aici faci Crăciunul, măi siliștene, ca orbeții prin pământ...

— Cu voia împăratului, măi frate, și pentru țară...

Glumele se țineau șir. Prin tranșee nu se auză decât zăngănit de arme și în fund de tot, după un dâmb mare de pământ, se vedeau focurile bucătăriilor...

Sandi umblă, fără preget, cu ordine, și cu grija cea mare, de a-și face pe deplin datoria...

Scriă pe un teșșan de pământ, într'un genunchiu. Noaptea, la lumina unui felinar mic, cetea slovele unui jurnal, cu știri învechite.

Noaptea treceau, pe deasupra, bucăți de foc aprinse și un miros de prav de pușcă, umpleă șanțurile...

Ploaia cădea tot mai tare, și, adăpostul fără putere, se prăbușea peste ființele năcăjite, ce stau zgribulite, în dosul de pământ al tranșeelor.

Sandi stă gânditor, rezemat în teșpanul de pământ. Îi tremurau ochelarii pe nas, și obrajii înfrăgeziți de răcoarea nopții, păreau doi bujori involburati...

— N'ai nici o veste de-acasă?

— Nimic.

— La Brașov au pornit raniți, n'ai dat răvaș?

— Câteva rânduri...

— Ce mai spune maiorul?

— Îi bolnav, mâne facem înaintări...

— Să dea Dumnezeu biruință...

O sticlută cu coniac, merse din mână în mână.

S'au sărutat și s'au îmbrățișat pentru ultima oră...

— Doar s'o 'ndură Dumnezeu...

— Fiecare are pe cer o stea, — răspuse un rășnovean voinic...

Lui Sandi îi apărură înaintea îngerul cu aripioarele albe... Și inelul de aur, cununa de verdeață și lacrimile Preacuratei, toate i-au venit aievea, ca în vis.

Urișul, i s'a oprit în lumina ochilor. A stat o clipă pe loc...

Ceața și picăturile mărunte de ploaie, i-au încins capul într'un cerc rece.

Regimentul e în formație de luptă. Sabia scân-teiază în mâinile voinicului. Fulgerile trec rând pe rând, pe dinainte...

Un soldat cade în genunchi. Pieptul lui e înroșit de sânge, fața albă și buzele vinete...

— Cum te simți? — întreabă Sandi...

Soldatul stă mut. Ochii lui se deschid însângerați...

Aghiotantul Sandi ridică sabia! În fața lui vede, ca în vis, chipul mamei... Îi mângăie obrazul și o sărută...

Învârtește sabia, repezindu-se înaintea... Corpul lui se prăbușește grămadă!... Ochii senini și fruntea brăzdată de atâtea gânduri mari, s'au amestecat în pulberea pământului...

— Sărmanul Sandi!...

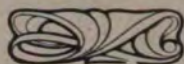
Zadarnic vor plânge codrii și izvoarele. Zadarnic îl plângem noi... Sufletul lui bun și mare s'a stins, jertfindu-se pe nedrept...

Peste grămada de pământ, fără cruce, fără tămâie și fără prietini, se lasă întunerecul nopții...

O stea se prăvălește, perzându-și lumina în umbra nopții.

De-acum pentru fiecare stea, ceasurile sunt scurte zi zilele înnumărate!...

G. Vlădescu-Albești.

Nouraș ușor...

Vântul, care te-a gonit

Ca un fulg pe cer,

Fu un vânt de răsărit,

Nouraș stingher.

Raza, ce-ți veni de sus

C'un fior de 'ngheț,

Fu o stea dela apus,

Nouraș răsleț.

Dară ochiul ce-a privit

Zborul tău cu drag,

Fu un ochiu nenorocit,

Nouraș pribeag.

Fu un ochiu de pe pământ,

Zbuciumat de chin,

Fugărit de-același vânt,

Nouraș strein.

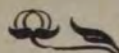
Fu un ochiu din lumea rea,

Zbuciumat de dor,

Înșelat de-aceeași stea,

Nouraș ușor.

Ada Umbră,

CRĂCIUNUL LUI CHIRU

AL. CAZABAN

Bucuros că-și înfundase pivnița cu lemne de foc, Chiru intră în casă, frecându-și mâinile zgomotos:

— Acum ne mai trebuie și o tonă de cărbuni... și am scăpat de iarnă! Nevasta lui 'i aruncă o privire recunoscătoare și suspină ușor:

— Măcar anul ăsta, s'o ducem mai bine... Ți-aduci aminte cum ne-a găsit an crăciunul?..

— Ei bine, — răspuse Chiru. — Eră altăceva atunci... Știi ce leafă aveam...

— Da... Eu mă mir cum o mai puteam întinde... Și datorii și câte și mai câte...

— Acum, slave Domnului, par'că s'au mai schimbat lucrurile... Da am și răbdat destul... Cinci ani! — oftă Chiru, — mângăind ușor capul unei fete de vre-o patru ani.

Copilul, care își încruntase privirea, urmărind ilustrațiile dintr'o revistă mare, colorată, înțelegând par'că mulțumirea părinților, prinse de-odată mâna lui tată-său și mângăindu-și obrajii de dosul fierbinte al palmei, se alintă:

— Și vine, nu-i așa tată, moș Crăciun cu jucării...

— Vine!.. cum să nu vie?! Dacă ești cuminte îți aduce și un pom... Și mami o să-i aducă ceva...

Nevasta lui Chiru zâmbi. Apoi, după puțină gândire întrebă:

— Și când crezi că o să poți lua cocs?..

— Luna cealaltă... De sigur! — o incredință Chiru, mereu frecându-și mâinile...

Femeia își încruntă, de-odată, sprâncenele:

— Da știi una?.. Auzi, ce-mi spunea eri doamna Spiridonescu!..

— Ce-ți mai spuneă, moara cea stricată?

— Da spuneă, că Ministrul ăsta nu o să facă o schimbare printre funcționari...

Pe unii, spune, că să-i dea chiar afară... Că și lui Spiridonescu i-e frică...

— Lui Spiridonescu, poate să-i fie frică! — se legănă Chiru nepăsător, cu mâinile în buzunar. — Mie însă nu-mi pasă!.. Pe mine nu mă schimbă nimeni așa de ușor... Ș'apoi cu ăștia sunt mai bine. N'aveă nici-o grijă!.. Vezi, chiar eri, am întâlnit pe stradă, pe secretarul general... Când l'am salutat, mi-a răspuns zâmbind... Mă cunoaște... Cu tata a fost prietin, pot să zic... Să vezi, că după sărbători, mă duc la el cu petiție în proțap!.. Cer înaintarea... Nici nu mă las până ce nu mă voi vedeă înaintat!..

— Să dea Dumnezeu! — se rugă nevasta... Desigur!.. De ce să nu ceri avansarea!.. Trebuie să fii îndrăzneț!.. În ziua de azi... Nu mai tu crezi, că-ți recunoaște altu meritele!.. Dacă nu te lăsaî călcat de toți... Trebuie să pui picioru în prag!..

— Îl pun!.. S'a sfârșit!.. Nu mă mai las! — se îndârji Chiru. — O să încep și eu să fac ca toată lumea... Și lingușitor o să fiu, numai s'ajung!.. Niște nulități și au casă proprie...

— Desigur!.. Și noi trebuia s'avem până acum o casă, cât de mică... Da s'avem! — hotărâ femeia cu un gest bărbătesc...

— Las', n'avea grijă... Vine și timpul ăla... Să știi, sunt hotărât!.. După sărbători, la el cu petiția în proțap!..

Și prins de o bucurie mare, își luă fetița în brațe și începî să joace prin casă.

Nevasta începî să rădă:

— Da nebun mai ești!.. Lasă acū jocu și haidem la masă... E aproape unu...

Trecură în sufragerie, adecă în bucătărie, căci acolo stăteau la masă, în fumul și mirosul greu de bucate...

„De am aveă și noi o sufragerie!“ eră vorba lor de câte-ori s'așezau la masă... Chiru d'abia își luase locul, și trebuie să se scoale. Cine-va bătuse la ușa din față.

Eră un ușier dela minister... Chiru îl cunoscu îndată. Cu o tresărire în inimă, îi deschise ușa. Dintr'o condică învechită de atâta purtătură, ușierul scoase o hârtie, un ordin. Chiru, luând repede coala de hârtie, nu vrî să treacă dincolo, ca s'o citească față de nevastă-sa. Dar aruncându-și ochii, se opri. Un vârtej de amețală îl prinse de-odată, dar avî puterea să nu cadă. Ordinul îl vesteă că pe ziua de 1 Ianuarie, eră licențiat din slujbă. În cap nu-i veni alt gând, decât acela s'ascundă nevastă, groaznicul adevăr. Când o auzi, strigându-l, vâră repede osânda în buzunar, și

fluerând fără grije, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat, intră în sufragerie.

Fără să bănuiască nimic, nevasta îl întrebă:

— Ce caută omu ăla?... Par'că eră un ușier...

— Da... Nimic... Mă chiamă la minister... E mult de lucru... Trebuie să facem ore suplimentare...

— Să-ți plătească în plus! — îl povățui femeia, care pricepeă ca un bărbat, toate treburile de biuro.

— Da, da! — încuviință Chiru, înghițând fără să mestice.

Fetița îl apucă de braț și-l scutură:

— Eu vreau să-mi aducă Moș Crăciun o păpușă mare, mare, cu ochi...

— Îți aduce... da mare...

Fata începî să bată din palme cu bucurie.

La toate întrebările, Chiru răspundeă liniștit, deși în spate simțea că-i intră tăișul unui pumnal. Ne mai putând răbdă, nepăsarea și veselia din jurul său, se sculă:

— Mă duc... Trebuie să mă duc!.. Nu vreau... știi, să le dau prilej... știi...

— Dar mai stai omule! — îl opri nevasta... Că doar nu se isprăvește lumea... Să n'ai nici tihnă la masă.

— Lasă-mă... Nu, trebuie să plec.

Simțind că începeă să-i tremure buzele, își luă repede paltonul și țîșni pe ușă, dupăce mai avî putere să facă o glumă cu fetița.

O zi cu lapoviță, rece, apăsătoare. Pospaiul de zăpadă se topise înmulțind supărător, mocirla revărsată în lungul stradelor. De când a eșit pe poartă, Chiru a umblat în neștire. Numai atâta se putea întrebă: „Se poate una ca asta!“ — Fără să-și dea seama par'că de sărăcia și de neajunsurile în care trebuia să se abată, de acum înainte îl desnădăjduia numai întâmplarea că tocmai în clipa când credeă că steaua lui a început să strălucească, tocmai în clipa ceea să primească o astfel de veste! „Noroc că n'a aflat nevasta!“ Și se gândea cu rușine, cum s'ar fi privit amândoi în clipa ceea. Ce scenă bună de comedie!.. Cum ar fi făcut haz galeria de mutra plouată a eroului, a lăudărosului!.. Din când în când se opri la o răspântie și rămânea cu ochii țintă la cer, să nu mai vadă noroiul din drumul lui.

La aprinsul felinarilor d'abia, când umezeala serei îl pătrunsese adânc, se întoarse acasă, zgrebuit în paltonul său stropit până sus de noroi. Când îl văzu așa de abătut și în așa hal, femeia îl întreabă îngrijorată:

— Ce ai? Ți s'a întâmplat ceva?

— Ce să mi se întâmple!.. Nimic. Am alergat mult...! Am venit pe jos... Și ce noroi!.. răspunse Chiru și căutând să pară liniștit, adăogă:

— Da fetița, unde-i?

— Doarme... Nu s'a sculat încă... Poți chiar s'o scoli...

Chiru intră în camera de culcare și, fără să mai aprindă lampa, se lungi pe pat, lângă fetița, care cum îl simți începî să se miște. O strânse în brațe cu căl-

dură, ca și când ar fi vrut s'o apere de o nenorocire. Își simți îndată fața mângăiată de mâinile mici, moi și calde ale fetiței. Deodată copilul îl întrebă:

— Da Moș-Crăciun e bun!

— Nu!.. Nu e bun!.. E rău!— îi răspunse Ghiru cu glas înecat.

— Și nu aduce jucării?..

— Nu... Ba aduce pe la copiii celor puternici, celor răi...

Tochmai atunci, intră în casă, nevasta lui, aducând o lampă aprinsă.

— Ei ce-i asta Chiru?! — îl luă din scurt. — De ce necăjești copilul... Ce fel de glumă e și asta.

— Nu-i glumă!.. De ce să creadă în toate fleacurile!

— Cum fleacuri?... se supără ea. — De ce n'o lași să creadă încă un an doi...

— De ce s'o mai înșelăm?.. Mai ales că anul ăsta, n'am să-i pot cumpăra nimic, da nimic! — apăsă Chiru, și mângâindu-și copilul îi vorbi:

— Nu-ți aduce nimic ție... aduce băeților secretarului general...

— Vezi ce rău ești! Biata fată... Uite că-i gata să splângă... Apoi tu până ce nu-mi strici chefel, nu poți trăi! — oftă femeia gata să plângă și ea.

— Las să plângă! — strigă Ghiru sculându-se de-odată. Și tu trebuie să plângi!.. cu toții trebuie să plângem!

Atunci își dete ea seamă că se deslănțue o furtună în sufletul bărbatului.

— Ce s'a întâmplat omule?.. Spune... O, doamne, doamne!..

Chiru, într'o clipă de slăbiciune, eră cât p'aci să-i descopere adevărul. Dar gândindu-se, că i-ar strică inima tocmai de sărbători, se stăpâni înghițând un suspin:

— Nu s'a întâmplat nimic, zău...

— Ba da... spune drept! — stăruî femeia privindu-l drept în ochi.

Fără să-și plece privirea, Ghiru o lămuri:

— Ei bine să-ți spun drept!.. Am avut astăzi o mare supărare... Un dobitoc m'a insultat în cafenea, față de toată lumea!

A doua-zi Ghiru își amanetă ceasul, ca să poată „Moș-Crăciun“ s'aducă o păpușe fetiței lor!

EDITURA „LIBRĂRIEI Dr. S. BORNEMISA“

CETIȚI TOȚI:

<i>I. Agârbicenu:</i> Schițe și povestiri	2—
<i>A. Ciura:</i> Amintiri, schițe și nuvele	1-60
<i>Gh. Stoica:</i> Alte vremuri, schițe și nuvele	2—
<i>V. Eftimiu:</i> Poemele singurătății, poezii	2—
<i>L. Rebreanu:</i> Frământări, nuvele	1-50
<i>S. Bornemisa:</i> Almanahul scriitorilor dela noi 1-60	
<i>I. Dragostae:</i> Volintirii, schițe și povestiri	1-80
<i>A. Fogazzaro:</i> Misterul poeziei, roman	1-80
<i>St. Lăzar:</i> Floarea Betulei, roman	1-80
<i>A. France:</i> Crima lui Sylvestre Bonnard, rom. 1-80	
<i>G. Biedenkapp:</i> Ce povestese eu copilului meu 0-80	
<i>S. Lagerlöf:</i> Marama Sfintei Veronica	0-60
<i>A. Hamat:</i> Noua lege militară	2—
<i>E. Borcia:</i> Versuri fugărate	0-60
<i>H. P. Petrescu:</i> Yăduvioara și alte 6 monoloage 1—	
<i>V. Stoica:</i> Scrieri, piesă trad.	0-30
<i>E. Suciu:</i> Țiganul în căruța, dialog	0-30
<i>E. Suciu:</i> Sara pe uliță, tablou	0-20
<i>G. Todica:</i> Zări din univers	0-30
* * * Bălțoi și Tămăița, povești	0-50
<i>I. Dragostae:</i> Volintirii, povestire	0-30
<i>I. Dragostae:</i> Împăratul Egojină, poveste	0-30
<i>I. Dragostae:</i> Codreanu, povestire	0-30
<i>I. Dragostae:</i> Povești de sărbători	0-30
<i>I. Putici:</i> Sticla din armă, comedie trad.	0-30
<i>S. Bornemisa:</i> Cele mai frumoase, poezii pop. 0-60	
<i>S. Bornemisa:</i> Musca, Nasul, întâia scrisoare de dragoste. Trei monoloage trad.	0-50

Pentru porto să se trimită deosebit 10 - 30 fl.

A se cere dela:

„LIBRĂRIA Dr. S. BORNEMISA“ în ORĂȘTIE (Szászváros).

Colecțiile „Cosinzenii“

de pe anul I., II. și III. se pot comanda dela administrația revistei, pentru suma de 27 cor.

Abonații noștri noi, cari doresc să aibă revista noastră dela început, le capătă toate trei colecțiile pentru suma de numai 20 coroane.

SCOARȚE pentru „COSINZEANA“

Abonații noștri cari doresc să aibă scoarțe pentru revistă pe anul 1913, sunt rugați să binevoiască a ne trimite suma de cor. 2-20. Scoarțele se expediază îndată după primirea banilor. □ □